

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

**Т.В. Романова, кандидат економічних наук.
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка**

© Романова Т.В., 2016.

Стаття отримана редакцією 16.11.2016 р.

Вступ. Структурна трансформація економіки є складним довготривалим процесом, який супроводжується кількісною та якісною перебудовою її елементів. Цей процес характеризується зміною концентрації трудових, фінансових і матеріальних ресурсів, елементів різних рівнів національної економіки, які створюють її цілісну структуру та відображають поточний баланс і рівень розвитку. Детермінанти такої трансформації складаються з процесів ринкового саморегулювання економіки, наслідків реалізації стратегії структурної політики та флуктуацій економічної системи. Ефект саморегулювання ринку – багатоаспектне явище, причому його дискретне виникнення є проявом сутності економіки як системи, що виражається в її здатності до самоорганізації. Разом з тим, такі процеси не являються перманентними. Це обумовлено, з одного боку, неможливістю капіталу самостійно забезпечити достатній обсяг соціальної спрямованості економічних процесів і суб'єктивними чинниками поведінки економічних суб'єктів та їх груп, а з іншого – впливом флуктуацій і здатністю економіки акумулювати їх прояви у вигляді структурних деформацій. Структурна політика, яка ґрунтується на ефективному механізмі своєї реалізації, здатна забезпечити підтримку оптимальних умов для проявів саморегулювання економічної системи, а також компенсації непередбачуваних та непередбачуваних ефектів її функціонування.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Розв'язанню проблеми структурної модернізації національної економіки присвячено наукові праці широкого кола вітчизняних та зарубіжних учених. Вплив структурних змін на економічне зростання вивчали В.М. Геєць [1], Л.В. Шинкарук [2], теоретичні засади формування структурної політики висвітлені у дослідженні Л.В. Гриневич [3], особливості формування структурної політики в умовах інтеграційних перетворень досліджував В.О. Онищенко [4], методологічні аспекти структурної трансформації представлені у монографії С.А. Єрохіна [5], розробленню стратегії структурно-технологічної модернізації присвячені дослідження Ю.В. Кіндзерського [6].

Разом з тим актуальним є поглиблення наукових досліджень у сфері структурної політики в умовах інтеграції, обґрунтування механізму її формування та реалізації як одного з ефективних методів управління національним господарством.

Метою статті є розроблення організаційно-економічного механізму формування структурної політики економічного розвитку в умовах інтеграційних процесів.

Основний матеріал і результати. Структура національної економіки з точки зору масштабів еволюції економічних систем пройшла досить незначний шлях у вигляді свого ринкового типу, а отже, для ініціації виникнення і підтримки необхідного рівня перманентності ринкового саморегулювання, а також подолання наслідків диспропорцій та дисбалансів, які виникли й акумулювалися в процесі дії флуктуацій, необхідна реалізація раціональної стратегії державної структурної політики.

Стратегія структурної політики має ґрунтуватися на розробленні ефективного механізму її формування та реалізації. Механізм структурної політики повинен створюватися з високим рівнем адаптивності стосовно поточних процесів, які відбуваються в національній економічній системі. Метою запровадження такого механізму є структурна перебудова національної економіки та забезпечення необхідних умов для функціонування системи ринкового саморегулювання. Об'єктом механізму структурної політики виступає сукупність елементів національної економіки різних рівнів і їх агрегаційних груп, які мають суттєвий структуроутворюючий ефект. При розробленні механізму структурної політики насамперед необхідно враховувати, що першочерговою умовою ефективності функціонування економіки є високий рівень її включення до світового поділу праці.

Отже, механізм формування і реалізації структурної політики має бути адаптований до умов функціонування світового економічного простору з причини посилення ефектів глобалізації розвитку економічних систем, а також активізації процесів їх інтеграції. Така адаптація вимагає необхідності включення в систему механізму структурної політики особливих розділів, які повинні відповідати за

реалізацію пріоритетних напрямів інтеграції національної економіки у світовий економічний простір. Пріоритетним напрямом інтеграції України є вектор європейської інтеграції, що зумовлено не тільки її географічним положенням та історичними особливостями, але й реальною ефективністю розвитку європейських економічних систем, а також високим рівнем їх соціальної спрямованості. Тому метою механізму структурної політики є формування умов реалізації структурної трансформації, направленої на створення європейської моделі економічної системи та посилення конвергентних можливостей економіки України для приєднання до Європейського Союзу.

Структуру організаційно-економічного механізму формування структурної політики наведено на рис. 1.

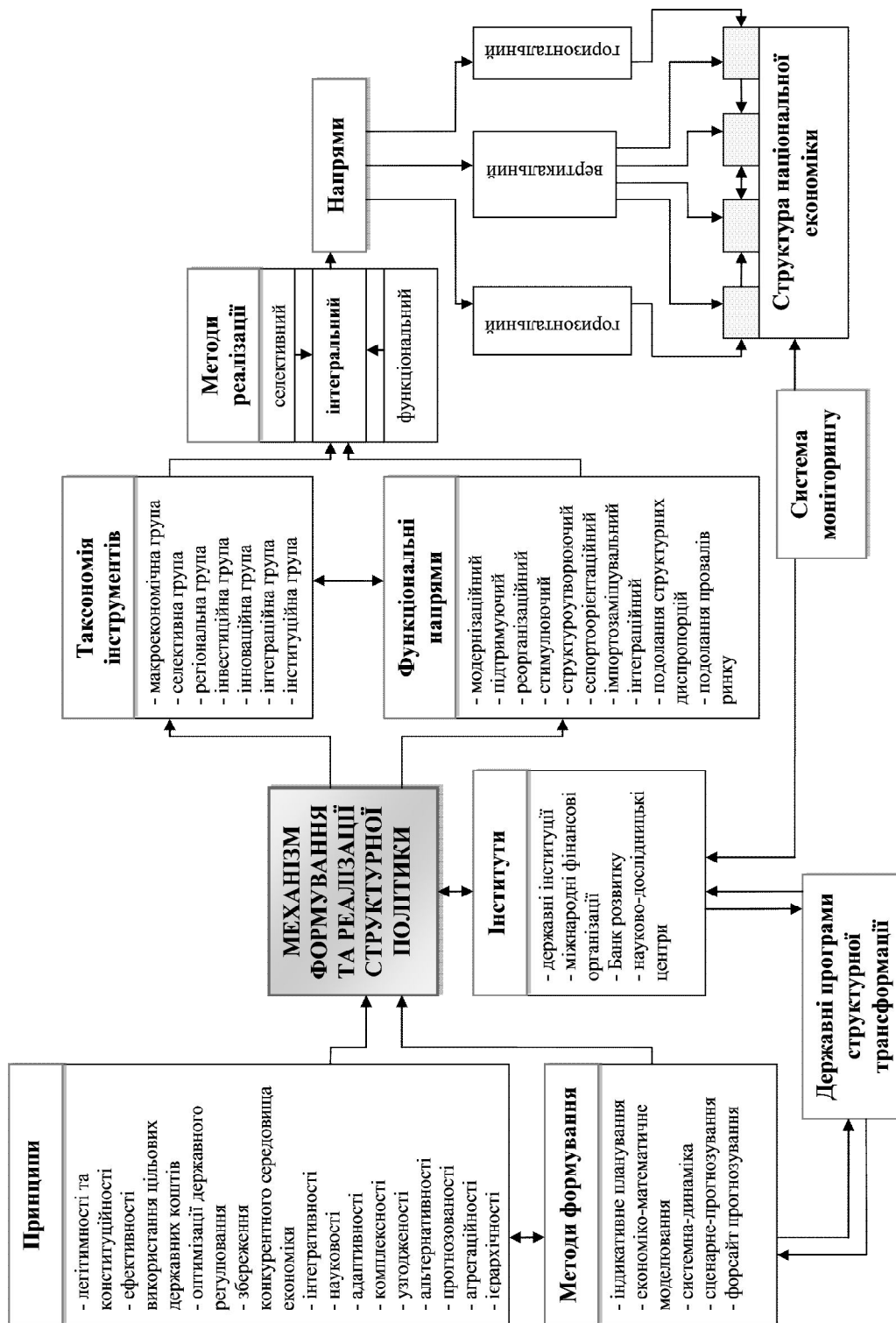

Рис. 1. Організаційно-економічний механізм формування структурної політики

Механізм структурної політики складається з принципів, які являють собою її фундаментальну основу та створюють основні детермінанти формування й реалізації цього елемента системи засобів забезпечення економічного розвитку. До них можна віднести такі принципи:

- легітимності та конституційності;
- ефективності використання цільових державних коштів;
- оптимізації державного регулювання;
- збереження конкурентного середовища економіки;
- інтегративності;
- науковості;
- адаптивності;
- комплексності;
- узгодженості;
- альтернативності;
- прогнозованості;
- агрегаційності;
- ієрархічності;
- синергетичності.

Механізм структурної політики також включає в себе систему її функціональних напрямів, які формують вектори застосування інструментів структурної політики для забезпечення реалізації її функцій у регулюванні національної економіки. Функціональні напрями складаються з таких: модернізаційний, підтримуючий, реорганізаційний, стимулюючий, структуроутворюючий, експортоорієнтаційний, імпортозамісний, інтеграційний, подолання структурних диспропорцій, подолання провалів ринку.

Наступними елементами механізму структурної політики є методи та напрями її реалізації. Методи реалізації структурної політики представлені таким переліком:

- селективний;
- функціональний;
- інтегральний.

Основними напрямами реалізації структурної політики є:

- вертикальний;
- горизонтальний.

Селективний і функціональний методи характеризують дуальну систему регулювання процесів трансформації та вдосконалення структури національної економіки. Їх сутність реалізується шляхом використання різних форм методологічних основ структурної політики, які здійснюють у процесі свого впровадження відповідний вплив на функціонування системи національного господарства. Інтегральний тип структурної політики передбачає синергетичне поєднання селективного та функціонального методів з метою створення найбільш оптимального механізму управління економічними процесами. Такий метод реалізації структурної політики формує систему диференційованої адаптивної її реакції на динаміку процесів, які відбуваються в структурі національної економіки. Основоположним критерієм інтегральної структурної політики є забезпечення превалювання в її системі інтеграційної функції та домінуюча роль застосування інтеграційної групи інструментів, оскільки еволюційний розвиток національної економіки не може відбуватися без ефективного включення до процесів міжнародного поділу праці, а рівень такої ефективності прямо корелює зі ступенем прямої участі України в інтегративних світових утвореннях. Ураховуючи, що найбільш оптимальним є розвиток євроінтеграційного вектора України, інтегральна структурна політика повинна бути сформована на засадах європейських принципів управління економічними процесами. Таке формування передбачає домінування в системі інтегральної структурної політики функціональних методів, але використання селективної групи інструментів є необхідною ланкою досягнення економічної стабільності й формування підґрунтя для ефективного включення процесів саморегулювання національної економіки. Система включення селективних методів повинна базуватися на адаптивній інваріантності методів структурної політики. Тобто селективний метод застосовується при детермінантах такого спектра: завершення та скорочення діючих селективних проєктів; короткострокова програмно обґрунтована необхідність застосування цього методу; усунення загроз економічній безпеці національної економіки; подолання суттєвих регіональних диспропорцій.

Вертикальний і горизонтальний напрями фактично є складовими селективного та функціонального методів відповідно, але така приналежність не завжди має ідентичний характер. Наприклад, реалізуючи першочергову необхідність стимулювання розвитку інноваційного ядра економічних процесів, яка насамперед можлива шляхом збільшення активності функціонування сектора НДДКР, структурна політика застосовує вертикальний напрям. Але, можливості цього сектора дозволяють технологічно оновлювати інші сектори, від технологій виробництва до

технологій управління. Таким чином, вертикальне стимулювання формує горизонтальний ефект. Ідентична ситуація, на нашу думку, відбувається також у випадку визначення структуроутворюючих секторів, передусім це стосується переробної промисловості. Завдяки суттєвим системним зв'язкам з іншими секторами забезпечення розвитку цього сектора створює також горизонтальний ефект. Отже, вертикальний напрям не повинен переважати в системі інтегральної структурної політики, а слугувати доповненням дискретного короткострокового порядку для реалізації найбільш оптимального горизонтального напрямку.

Наступним елементом механізму структурної політики є її інструменти, котрі являють собою складну розгалужену систему, яка включає такі групи:

- макроекономічну;
- селективну;
- регіональну;
- інвестиційну;
- інноваційну;
- інтеграційну;
- інституційну.

Кожна група інструментів зосереджується на вдосконаленні процесів розвитку відповідних елементів структури національної економіки. Окреме виділення інтеграційної групи підкреслює важливість процесів інтеграції національної економіки до структури світового господарства, причому така інтеграція повинна реалізовувати найбільш ефективний та оптимальний шлях у вигляді посилення ролі й активності євроінтеграційного вектора України.

Одними з елементів механізму структурної політики є засоби її формування, представлені у вигляді системи, яка складається з методів:

- індикативного планування;
- економіко-математичного моделювання;
- сценарного прогнозування;
- системної динаміки;
- форсайту.

Одним з найважливіших елементів механізму структурної політики є система фінансового забезпечення процесів структурної трансформації, яка виступає джерелом забезпечення стійкості реалізації стратегії структурної політики. Диференціація форм фінансового забезпечення має такий вигляд: ресурси державного бюджету, ресурси місцевих бюджетів, позабюджетні фонди, зовнішні та внутрішні інвестиційні ресурси, зокрема фінансові ресурси, залучені від міжнародних фінансових інституцій, фонди охорони навколишнього природного середовища тощо. Ресурси всіх форм фінансового забезпечення структурної трансформації використовуються в рамках запровадження програмно-цільового методу, який реалізується шляхом використання паспорта бюджетної програми.

Система контролю є не тільки звітною системою, оскільки саме її результати дають можливість емпіричної адаптації подальших програм економічного розвитку. Збільшення прозорості системи контролю у вигляді розширення структури суб'єктів, які здійснюють аналіз процесів запровадження реформ, виступає формою стимулювання розвитку системи моніторингу. Таке розширення збільшить вірогідність урахування прогалин у формуванні та реалізації державних програм економічного розвитку, а також поліпшить показники прозорості державного управління згідно з європейськими принципами. Підвищення прозорості доцільно здійснювати у вигляді введення електронних прозорих реєстрів-звітів з виконання пунктів програми.

Фінансове забезпечення процесів структурної трансформації національної економіки також повинно бути диференційовано в рамках реалізації запланованої стратегії економічного розвитку. Головними аспектами такої диференціації мають бути: визначені обсяги участі різних джерел фінансових ресурсів; гнучка система реагування на зміну поточної економічної ситуації; формування резервних джерел фінансових ресурсів, які необхідні для виконання економічної програми; розгалужена система моніторингу за використанням державних і власних коштів організацій, отриманих у вигляді податкових дисконтів.

Висновки. Механізм формування та реалізації структурної політики являє собою складну багатоієрархічну систему, взаємодія елементів якої створює ефективний засіб досягнення структурної трансформації економіки. Збереження принципів структурної політики, реалізація її функціональних напрямів, використання інтегральної структурної політики у вигляді поєднання селективних і функціональних методів з переважанням горизонтальних напрямів управління розвитком структури національної економіки є дієвими інструментами забезпечення позитивних структурних зрушень та досягнення стійких економічних ефектів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Структурні зміни та економічний розвиток України: монограф. / [Геєць В.М., Шинкарук Л.В., Арт'омова Т.І. та ін.]; за ред. д-ра екон. наук Л.В. Шинкарук; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2011. – 696 с.
2. Шинкарук Л.В. Взаємозв'язок структурних трансформацій та економічного зростання України / Л.В. Шинкарук // International scientific journal. (Международный научный журнал). – 2015. – № 9. – С. 180 – 185.
3. Гриневич Л.В. Теоретичні аспекти формування структурної політики держави / Л.В. Гриневич // Вісник Хмельницького національного університету. – 2014. – № 2. – Т.2 – С. 146 – 148.
4. Onyshchenko V. Features of the structural policy formation in Ukraine in the European integration context / V. Onyshchenko, T. Romanova // Економіка і регіон. – 2016. – № 2. – С. 5 – 12.
5. Єрохін С.А. Структурна трансформація національної економіки (теоретико-методологічні аспекти): [монографія] / С.А. Єрохін. – К.: Світ знань, 2002. – 528 с.
6. Кіндзерський Ю. В. Промисловість України: стратегія і політика структурно-технологічної модернізації: монографія / Ю. В. Кіндзерський; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2013. – 536 с.

REREFENCES:

1. Heiets', V.M., Shynkaruk, L.V., Art'omova, T.I. (2011), Strukturni zminy ta ekonomichnyj rozvytok Ukrainy [Structural changes and economic development of Ukraine], NAN Ukrainy; In-t ekon. ta prohnozuv, Kyiv, Ukraine.
2. Shynkaruk, L.V. (2015), «The relationship of structural change and economic growth in Ukraine», Mezhdunarodnyj nauchnyj zhurnal, vol. 9, pp. 180 – 185.
3. Hrynevych, L.V. (2014), «Theoretical aspects of state structural policy», Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu, vol. 2, pp. 146 – 148.
4. Onyshchenko, V. and Romanova, T. (2016), «Features of the structural policy formation in Ukraine in the European integration context», Ekonomika i rehion, vol. 2, pp. 5 – 12.
5. Yerokhin, S.A. (2002), Strukturna transformatsiia natsional'noi ekonomiky (teoretyko-metodolohichni aspekty) [Structural transformation of national economy (theoretical and methodological aspects)], Svit znan', Kyiv, Ukraine.
6. Kindzers'kyj, Yu.V. (2013), Promyslovist' Ukrainy: stratehiia i polityka strukturno-tekhnolohichnoi modernizatsii [Industry of Ukraine: strategy and policy of structural and technological modernization], NAN Ukrainy; In-t ekon. ta prohnozuv, Kyiv, Ukraine.

УДК 338.2 : 330.35 (477)

Романова Тетяна, кандидат економічних наук, доцент. Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка. **Механізм формування структурної політики в умовах інтеграційних процесів.** Розроблено механізм формування та реалізації структурної політики в умовах світових інтеграційних процесів, висвітлено основні складові такого механізму, обґрунтовано функціональні напрями структурної політики та таксономічні групи інструментів її реалізації.

Ключові слова: структурна політика, механізм формування структурної політики, інтеграційні процеси, економічний розвиток.

UDC 338.2 : 330.35 (477)

Romanova Tetiana, PhD. (Economics), Associate Professor. Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University. **Formation Mechanism of Structural Policy in the Conditions of Integration Processes.**

Formation and implementation mechanism of structural policy, which is built taking into account the need to increase the integration capacity of the economy were developed. The system of its functional areas and instruments of structural policy which are responsible for the activation of the most important determinants of the development of the national economy were researched.

Keywords: structural policy, mechanism of the structural policy, integration processes, economic development.

УДК 338.2 : 330.35 (477)

Романова Татьяна, кандидат экономических наук, доцент. Полтавский национальный технический университет имени Юрия Кондратюка. **Механизм формирования структурной политики в условиях интеграционных процессов.** Разработан механизм формирования и реализации структурной политики в условиях мировых интеграционных процессов, освещены основные составляющие такого механизма, обоснованы функциональные направления структурной политики и таксономические группы инструментов ее реализации.

Ключевые слова: структурная политика, механизм формирования структурной политики, интеграционные процессы, экономическое развитие.